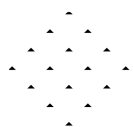

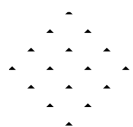
Akt Konfederacji Barskiej - Tekst polski

Actum [działo się] w Barze roku tysiąc siedemset sześćdziesiątego ósmego dnia 15-go miesiąca marca. My, rady dygnitarze, szlachta i obywatele Korony Polskiej, prowincyi Małopolskiej województw, ziem i powiatów, na ratunek Ojczyzny, wiary i wolności, praw i swobód narodowych, do upadku nachylonych, podźwignienia zgromadzeni:

Kiedy wolne i nikomu niepodległe narody polskie, losem teraz nieszczęśliwym w przeciągu tych lat kilku od śmierci najjaśniejszego Augusta III, króla i pana dobrego i pobożnego, swobodnie i miło panującego, do smutnej i okropnej przyprowadzone postaci, poznają, jako pierwsze sub interregno [za bezkrólewia] praw przestępstwa i zgwałcenia cierpliwie znoszone i dysymulowane [niby nie dostrzegane], dały pochop do tym większych i gwałtowniejszych okropności, które cały świat podziwieniem, a wszystkie narody i kraje polskie zadumieniem i żalem napełniły; duch władzy i panowania pragnący wzgardziwszy najszacowniejsze dary i zaszczyty, wiarę, wolność i równość przy pomocy wojsk rosyjskich insciami Republica [bez wiedzy Rzeczypospolitej] wprowadzonych, prawa narodowe, przymierza i traktaty targać i znosić odważał się; cnotliwych obywateli i wielkich mężów, w tej Rzeczypospolitej zasłużonych, wiarę i wolność utrzymujących znieważać, poniżać i prześladować; hetmanów z władzy; jo. księcia Radziwiłła wojewodę wileńskiego, męża z imienia i własnych zasług w tej to Rzeczypospolitej znakomitego, z urzędu i godności senatorskiej, z fortun znacznych i honoru wyzuć, i na wygnanie niewinnego destynować [skazać] i wojskiem cudzoziemskim i nadworną milicją z własnej ojczyzny wygnać ośmielił się; a coraz głębiej i gwałtowniej postępując na ruinach i odmianie Rzeczypospolitej całą zamysłów swoich strukturę założył, która wyszukanemi sposobami pozorem deklaracyj dworów cudzoziemskich i konfederacyj poniewolnie i w wielu województwach i ziemiach mocą i siłą wojsk rosyjskich czynionych i wymuszonych chcąc utwierdzić, naród cały wzruszył i zamieszał, i skuteczność dzieł i zamysłów swoich tegoż wojska rosyjskiego i księcia Repnina posła z ukrzywdzeniem swoim i niesławą Rzeczypospolitej władzy i rządowi poddał.

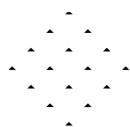

Poczuł to i poznał jak jest zwiedziony i oszukany cały naród, podał całemu światu do poznania i wiadomości manifestem solennym in publicum [publicznie] wydanym postępk i gwałty w tem królestwie niepraktykowane contra jura Pentium et jura regni [wbrew prawom narodów i prawom królestwa] wojskiem pomienionem rosyjskiem wykonanie, sejmików po województwach i sejm w Warszawie zgwałcenie; godnych i zacnych obywatelów, jako to: j. ww. jpp. Czackiego, podczaszego koronnego, także jmp. Koźuchowskiego, cześnika i konsyliarza kaliskiego i innych obywatelów, posłów i konsyliarzów wzięcie w areszt i pod wartą moskiewskiego i kozackiego wojska trzymane; a podczas rady sejmowej Warszawy, miasta stołecznego, wojskiem pomienionym otoczenie i oblężenie, i w tym zgromadzonych na radę sejmową senatorów i posłów oblężeniu i niewoli trzymanie; i po zaczętej radzie sposobem gwałtownym i nieprzyjacielskim jo., jw. krakowskiego i kijewskiego biskupów, wojewody krakowskiego, hetmana polnego koronnego jw. Rzewuskiego, starosty Dolińskiego posła, z pałaców i rezydencji powaga sejmowa i bezpieczeństwem publicznym zaszczyconych o północy wzięcie, i z Warszawy pod aresztem i konwojem wojska moskiewskiego wyprowadzenie, i dotąd jako kryminalistów i niewolników trzymanie i nieprzyzwoite traktowanie; po których wzięciu z rady sejmowej i tegoż sejmu zniszczeniu i zerwaniu przez zasze kontradycje i opozycje tegoż sejmu, sine activitate [bez zdolności do działania] będącego, z naznaczeniem favore [na korzyść] dysydentów niezwyčajnej komisji zalimitowanie, i nie będących w Warszawie osób niektórych na tę nową formę rady – wyznaczenie, i pod konwojem moskiewskiego żołnierza ad cladem patriae [na klęskę ojczyzny] sprowadzenie i do podpisu traktatów najgorszych i najszkodliwszych z dysydentami na obelgę i poniżenie wiary świętej katolickiej rzymskiej, zniesienie praw starodawnych, jagiellońskich statutów i konstytucyj koronnych i litewskich

także księstwa Mazowieckiego i innych prowincyj przysięgami królów, traktatami i prawami stwierdzonych, przymuszanie, kraju całego dóbr biskupstwa krakowskiego i innych różnych obywatelów przez wojsko rosyjskie niszczenie, obmierzłe pustoszenie, rabunki także, furażów gwałtownych wyciskanie; opresje, bicia, inkarceracje [areszty] i zaboje szlachty i innej kondycji obywatelów; furażów gwałtownych wyciskanie i w odległe miejsca niepotrzebne sprowadzenie, a potem tychże sum i pieniężnych kapitałów sprzedawanie; miast stołecznych Rzeczypospolitej, Lwowa, Zamościa, także innych, przez toż wojsko rosyjskie oblężenie i sum pieniężnych na okup i kwatery desygnowane wymaganie, i inne uciski niezliczone i gwałtowności contra jura divina et humana Reipublicae et contra jura gentium [wbrew prawom Boskim ludzkim i Rzeczypospolitej, wbrew prawom narodów] zuchwale i złośliwie popełnione i coraz więcej i bardziej szerzące się, ostatnią zgubą i ruiną kraju, upadkiem wiary i wolności grożące wzruszają cały naród, i nas wszystkich do obrony i tej rezolucji, której sławni i mężni przodkowie nasi w podobnych razach i zamieszeniach zażywać zwykli byli, pobudzają, przypominają nam tak liczne i szczęśliwe zwycięstwa, osobliwie po konfederacji Tyszowieckiej nastąpione i wiekopomnie pamiętne.

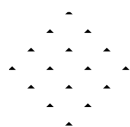
Płacząca i umierająca ojczyzna naszym się synowskim poleca afektom, doprasza się w tej ostatniej toni powinnej miłości. Modli się za nas Kościół i czeka od nas skutków uroczystych, obietnic na chrście świętym oświadczonych; oczekuje świat cały, co o nas ma powiedzieć, czyliśmy godne naszych przodków plemię, czyli imienia nasze z chwałą czyli z hańbą i z plamą następującym ma podać wiekom.

Pobudzają nas i zachęcają chwalebne i sławne męstwa, odwagi i waleczności owych cnych Polaków, mężów wielkich, orężem i szablą polską, nieprzyjacioły gromiących. Tych więc przykładami, przez tak wielkie i okazałe pobudki prawem naturalnym każdemu narodowi pozwolonemi, zbieramy się do obrony wiary i wolności, i na wzór dawniejszych konfederacyj przy wierze świętej rzymskiej katolickiej, et circa immunitetem [przy nietykalności] świątnic Pańskich, przy prawach starodawnych i swobodach narodowych na podźwigniecie, oraz i uwolnienie z pod ciężkich i nieprzyjacielskich aresztów współbraci naszych; także na zniesienie uciążliwej i nieprzystojnej straży i okropnego wojskiem rosyjskiemi jo. księcia jmcí Karola Radziwiłła wojewody wileńskiego marszałka konfederacji i innych osób konfederackich w Warszawie wojskiem rosyjskiem otoczenia i pod strażą zbrojną tegoż wojska trzymania, konfederujemy się [...].

Wyzwamy wszystkich obywatelów, jako jednejże ojczyzny synów, do wspólnego jej ratunku równą cnotą i miłością obowiązanych [...] aby się z nami łączyli [...]. Wszystkie in genere et specie actus [w ogólności i szczególności działania] poniewolne, pod pozorem i pretekstem konfederacji i sejmu, et sub quocunque Titulo nomie et colore [pod jakimkolwiek tytułem, imieniem i barwą], które już nastąpiły i któreby czynić i stanowić odważono się contra mentem [wbrew intencji] Rzeczypospolitej i przeciwko już zaszłym kontradycjom, także prawo i wolnościom narodowym, jako szkodliwe, bezprawne, gwałtowne, poniewolne: znosimy, kasujemy, reklamujemy i inwalidujemy [odwołujemy i unieważniamy].

Jako zaś zachowanie i restabilizowanie wszystkich praw narodowych, na których wiara, wolność, urzędy i szarże cywilne i wojskowe, osobliwie władza hetmańska, wspierają się, w najpierwszej jest uwadze: tak te wszystkie prawa, przywileje, dekreta i inne wyroki i ustawy Rzeczypospolitej do pierwszego wigoru i ważności przywracamy [...].

Wojsko całe utriusque autoramenti [obu zaciągów], polskiego i cudzoziemskiego zaciągu, non obstantibus quisbusvis commissionibus praejudiciosis et dispositionibus [nie bacząc na wszelkie szkodliwe komisje i rozporządzenia], żadnych chorągwi i regimentów nie ekscypując, ad Corpus confoederatae reipublicae [wyjmując, do ciała skonfederowanej Rzeczypospolitej] wzywamy [...].

Nim zaś przyjdzie do pospolitego ruszenie, które w terażniejszej potrzebie według praw dawnych ostrzegamy, wszystkich wzywamy zdolnych i zdatnych do wojny, aby do obrony wiary i wolności z wyprawami porządnymi, jak najprędzej być może, stawili się, za najpierwszym przez uniwersał obwieszczeniem. [...]

Sądy konfederacyjne i na nich cursum [bieg] sprawiedliwości juxta usum et formam antiqua [zgodnie ze starym zwyczajem i formą] ostrzegamy; a wszelkie inne majoris et minoris subsellii [większe i mniejsze] sądy, także trybunał i komisje, secundum praxim antiqua et naturam confoederationis [według starodawnej praktyki natury konfederacji] wszymujemy i zastanawiamy. [...]

Forteca częstochowska, miejsce cudami wstawione, chwale i honorowi najświętszej Królowej Polskiej poświęcone, ażeby antiquo usu et privilegiis gaudere [starym obyczajem i przywilejami cieszyć się] mogło, i pod komendą osoby zakonnej, wiarą, cnotą, pobożnością i eksperiencją wojenną wypróbowanej i doświadczonej było, non obstantibus quisbusvis in contrarium emanantis dispositionibus [bez względu na wszelkie przeciwne rozporządzenia]; całość i bezpieczeństwo skarbców i skarbów w złocie, w srebrach i różnego gatunku i waloru klejnotach, temu świętemu miejscu od pobożnych monarchów, królów, książąt i wielu godnych i zacnych osób nadanych, jako miłą i szacowną ofiarę i depozyt Matki Boskiej Najświętszej chwale i honorowi poświęcony, na zawsze warujemy [...].

Inne materje et crimum status [i przestępstw politycznych] rozeznanie, także prześwieatnych prowincyj, województw, ziem i powiatów i miast wszystkich desideria [życzenia], do przyszłego zjazdu i zgromadzenia naszego odkładamy. Datum w Barze, 29 lutego 1768 r.

(za: Konfederacja barska. Wybór tekstów, red. W. Konopczyński, Kraków, Wrocław 2004, s. 5-14, z objaśnieniami zwrotów łacińskich i polskich mniej dziś zrozumiałych za J. Kowalski, Niezbędnik konfederata barskiego, Poznań 2008, s. 165-174)